

РЕЦЕНЗІЇ

КАРПЕНКО Ореста – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська обл., Україна 82100

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-1841-882X>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.11>

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ СЛИВКА Л. «ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ ПОЛЬЩІ»¹

Проблема здоров'язбереження дітей та юнацтва є однією з важливих соціальних проблем української держави, що потребує її системного дослідження і розв'язання на міждисциплінарному рівні. Завдання педагогіки в цьому контексті – розробити педагогічні технології, спрямовані на формування особистісних установок зростаючої особистості на здоровий спосіб життя, на усвідомлення нею цінностей здоров'я, випрацювання на цих засадах індивідуальної поведінки. У сучасній педагогічній науці всебічно досліджується означена проблематика. Вагомим внеском у розв'язання проблеми оптимізації здоров'язбережувального виховання в загальноосвітніх школах України може стати ґрунтовне, науково-об'єктивне і конструктивне вивчення зарубіжного, зокрема польського, педагогічного досвіду в цій сфері.

Монографія «Здоров'язбережувальне виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття)» Л. Сливки розглядає проблему здоров'язбережувального виховання особистості як складне педагогічне особистісно орієнтоване явище й висвітлює її в кількох аспектах.

Так, за змістовим ракурсом, авторка репрезентує сутність багатовекторної системи «здоров'язбережувальне виховання» через осмислення його як педагогічного процесу, спрямованого на розвиток мотиваційно-ціннісної (формування переконань, ціннісних орієнтацій, ідеалів, рис характеру, вольових якостей) та інструментальної (засвоєння знань, умінь, навичок, способів

мислення) сфер особистості. Окрім того, Л. В. Сливка обґрунтовано доводить, що розуміння здоров'язбережувального виховання як поняття і як педагогічного феномена розвивалося в Польщі історично. У зв'язку з різною швидкістю «дозрівання» системних елементів здоров'язбережувального виховання, що залежало насамперед від ієрархії актуальних потреб польського суспільства та від активності державних і громадських інституцій, які його реалізовували, в історичній ретроспективі польської педагогіки досліджуванний процес увиразнювався такими назвами: «гігієнічне виховання», «пропаганда гігієни», «плекання культури здоров'я», «наука про здоров'я», «санітарна освіта/виховання», «здоров'язбережувальна освіта/ефективна освіта», ін.

За часовим ракурсом, Лариса Сливка визначає найоптимальніші хронологічні межі розвідки, які дали змогу науковиці розглянути здоров'язбережувальне виховання учнів загальноосвітніх шкіл у Польщі як історико-педагогічний континум – простеження досліджуваного явища у відтинку «XX – початок XXI століття» уможливило представлення предмета дослідження і як діалектичної єдності минулого, сучасного та майбутнього, і як феномену, який відбувся, який триває і який прогнозується. Зазначені хронологічні межі уможливили широко представити етапи активних пошуків польських освітніх, громадських, культурно-просвітницьких діячів у галузі виховних впливів щодо здоров'я, схарактеризувати й узагальнити найважливіші педагогічні ідеї відповідного змісту, сконцентровані у творчій спадщині відомих і малознаних репрезентантів польської спільноти, у навчальних та виховних програмах загальноосвітніх шкіл, матеріалах масових акцій

¹ Сливка Л. Здоров'язбережувальне виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття) : монографія. Івано-Франківськ: Дискурсус, 2022. 588 с.

(з'їзди, конгреси, симпозіуми), та проаналізувати форми, методи й засоби практичної реалізації здоров'язбережувального виховання учнів у виховно-освітньому процесі загальноосвітніх шкіл, діяльності дитячо-юнацьких і громадських інституцій.

Логічним є звернення Л. Сливки до функціонального ракурсу дослідження, за яким авторці вдалося встановити практичне призначення отриманих історико-педагогічних знань.

Порушену в монографії «Здоров'язбережувальне виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття)» проблему актуалізує низка соціокультурних, наукових, виховно-освітніх та інших причин, тож не випадково авторка рецензованої праці висвітлює її в суспільно-практичній площині та крізь призму науково-теоретичного виміру, пропонуючи розглянути здоров'язбережувальне виховання учнів загальноосвітніх шкіл у вимірі мотиваційно-ціннісної (формування переконань, ціннісних орієнтацій, ідеалів, рис характеру, вольових якостей) та інструментальної (засвоєння знань, умінь, навичок, способів мислення) сфер особистості.

На основі аналізу багатой джерельної бази Л. Сливка висвітлює комплекс чинників становлення і розвитку здоров'язбережувального виховання на польських землях, репрезентує періодизацію здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі у визначених хронологічних межах (XX – початок XXI століття), аналізує найважливіші педагогічні ідеї щодо відповідних виховних впливів, сконцентровані у творчій спадщині відомих і малознаних репрезентантів польської спільноти, у навчальних та виховних програмах загальноосвітніх шкіл, матеріалах масових ініціатив, характеризує форми, методи і засоби практичної реалізації здоров'язбережувального виховання учнів у виховно-освітньому процесі загальноосвітніх шкіл, діяльності дитячо-юнацьких і громадських інституцій. Увесь зазначений контент чітко структуровано за п'ятьма розділами.

Авторка застосовує комплексний підхід у дослідженні обраної проблеми, який уможливив доцільно розв'язати визначені нею завдання. Цим завданням підпорядковано всю логіку й структуру рецензованої роботи, про що засвідчує змістове наповнення її розділів: перший розділ репрезентує

концептуальні засади історико-педагогічного дослідження здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі в хронологічних межах XX – початок XXI століття; у другому розділі представлено генезу виховно-освітнього виміру проблеми здоров'язбереження зростаючої особистості в державах європейського континенту, виникнення і розвиток просвітницьких та виховних ініціатив щодо формування здоров'я дітей та молоді в Польщі в XI – наприкінці XVIII ст., виразнено творчі й організаційні напрацювання у сфері здоров'явиховання учнів – репрезентантів польської спільноти – на тлі соціально-економічних, політичних і культурно-освітніх чинників кінця XVIII ст. – 1918 р.; третій розділ присвячено польській педагогічній думці міжвоєнної доби XX ст. про виховно-освітній чинник здоров'язбереження учнів загальноосвітньої школи, здоров'язбережувальному вихованню учнів у практичній діяльності загальноосвітніх шкіл, дитячо-юнацьких та громадських інституцій Другої Речі Посполитої, підготовці кадрів для реалізації здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл у 20-х – 30-х рр. XX ст.; у четвертому розділі авторка висвітлила законодавчий, теоретичний і методичний виміри здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл упродовж 1950-х рр. – на початку XXI ст., зміст здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі і його реалізацію в загальній структурі навчальних та виховних програм, детермінованих освітніми нормативними документами цього періоду, позакласний і позашкільний складники здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл у другій половині XX – на початку XXI ст., показала відображення проблематики здоров'язбережувального виховання у змісті професійної підготовки студентів педагогічних спеціальностей; у п'ятому розділі проаналізовано стан здоров'я дітей та молоді в Республіці Польща та Україні як важливу детермінанту актуальності проблеми здоров'язбережувального виховання зростаючої особистості, спроектовано напрями використання польського досвіду в практиці професійної підготовки студентів педагогічних спеціальностей Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, виразнено продуктивні ідеї здоров'язбережувального виховання учнів

загальноосвітніх шкіл Польщі в ХХ – на початку ХХІ ст. як перспективу для розвитку української педагогіки здоров'я.

Безумовною перевагою монографії є логічне поєднання обґрунтування концептуальних засад здоров'язбережувального виховання, висвітлення історії цього педагогічного процесу на польських теренах і репрезентації низки практичних кроків щодо використання результатів наукового пошуку в освітній практиці України, його історико-компаративістське значення. Історико-логічний аналіз порушеної проблеми дає підстави стверджувати, що в ХХ – на початок ХХІ століття культурно-освітньою громадськістю Польщі був нагромаджений позитивний теоретичний і прикладний досвід у ділянці здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл.

У додатках монографії вміщено світлини найвидатніших «предвісників», теоретиків, практиків і філантропів реалізації здоров'язбережувального виховання дітей та молоді в Польщі, титули і сторінки оригінальних науково-теоретичних видань, підручників і методичних праць філософів, лікарів, гігієністів, педагогів, присвячених проблемам педагогіки здоров'я, фотографії, які репрезентують рекреаційний і табірно-колонійний вимір здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл; деталізовано зміст здоров'язбережувального виховання учнів, у виразній формі у навчальних і виховних програмах для загальноосвітніх шкіл Польщі

в 1922, 1932, 1949, 1961, 1973, 1982, 1993, 1997, 1999 (2001, 2002), 2008 (2012, 2014, 2017) роках.

Загалом монографія є цілісним дослідженням, яке сприятиме оновленню національної системи освіти в Україні, спрямованої на входження до європейського освітнього простору, породжує потребу у глибоких дослідженнях, спрямованих на визначення перспективних траєкторій такої інтеграції. Зокрема, важливим вважається вивчення та використання зарубіжних досягнень в освітній галузі для наукового обґрунтування та підтримки процесів модернізації в українській освіті, забезпечуючи їх відповідність сучасним світовим трансформаціям.

Один із ключових аспектів успішного впровадження змін у систему освіти України є в аналізі позитивного досвіду здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл, що вже накопичений у Польщі протягом ХХ – на початку ХХІ століття. Розгляд цього досвіду може слугувати важливим вказівником для розробки та впровадження ефективних стратегій в Україні, спрямованих на збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів.

Такий аналіз не лише дозволить врахувати найбільш вдалий досвід у галузі здоров'язбереження, але й сприятиме створенню гармонійного підходу до освітніх реформ, забезпечуючи їх взаємодію з усіма аспектами сучасного світу та потребами майбутніх поколінь.